

د ټولنپوهنې مبادي

ليکوال: جوهر جبران
کال: ۱۴۰۴ هـ . ش

Ketabton.com

د ټولنپوهنې مبادي

ليکوال: استاد جوهر جبران

کال: ۱۴۰۰ ل

د کتاب پيژندنه

د کتاب نوم: ټولنپوهنې مبادي

ليکوال: استاد جوهر جبران

خپرندوی: الفت چاپخانه - لغمان

کمپوز: استاد جوهر جبران

ډيزاين: استاد جوهر جبران

چاپ کال: ۱۴۰۳

د چاپ شمېر: ۱۰۰۰

د چاپ لړ: ۱۴

د چاپ وار: لومړی

د چاپ حقوق له ليکوال سره خوندي دي

ترلاسه کيدو ځای

کابل:

کندهار:

تقریظ

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.
د انساني ژوند د معنا، نظم او پرمختګ راز د ټولنې په پوهه او د هغې په عادلانه جوړښت کې نغښتی دی. ټولنپوهنه هغه علم دی چې انسان ته د خپل چاپېریال، خپلو اړیکو، او د بشري ارزښتونو د درک توان ورکوي. د همدې علم په مرسته انسان زده کوي چې څنګه له نورو سره په تفاهم، همکارۍ او عدل سره ژوند وکړي، او څنګه د خپل ټولنیز مسئولیت احساس وکړي.

د محترم استاد [جوهر جبران] دا اثر، ټولنپوهنه، د علم، تجربې او ژور فکر یو ښکلی نغری دی چې لوستونکي د ټولنیزو مفاهیمو له بنسټیزو موضوعاتو سره بلدتیا ورکوي. دا کتاب د ټولنې د جوړښت، کلتور، بدلون، پرمختګ او اسلامي ټولنپوهنې د ارزښتونو یو جامع انځور وړاندې کوي. په علمي ژبه، ساده سبک او عملي بېلګو سره لیکل شوی دی، خو هر لوستونکی وکولای شي د ټولنپوهنې د علمي حقیقتونو له لارې د خپل ژوند او ټولنې د ښه والي لپاره ګام واخلي.

زه باور لرم چې دا اثر به نه یوازې د پوهنتوني نصابونو یو مهم مرجع شي، بلکې د هغو ځوانانو لپاره به هم د الهام سرچینه وي چې غواړي د علم په رڼا کې خپل ټولنیز مسئولیت وپېژني او د یوې سالمې، عادلانه او پر اخلاص ولاړې ټولنې د جوړېدو لپاره هڅه وکړي. د لیکوال دا هڅه د علم د میدان یو رڼا فکنده ګام دی. زه د ده علمي خدمتونه ستایم، او د لوستونکو نه هیله لرم چې دا اثر له ژور فکر او عملي نیت سره مطالعه کړي، خو د علم پر مټ د ټولنې په اصلاح او پرمختګ کې ونډه واخلي.

والسلام

د علم او ټولنې مخلص خدمتګار

(استاد ښووندوی جانداد خان الکوزی)

۱۴۰۴ هـ ش

پیل خبرې

ټولنه یوازې د خلکو یوه ډله نه ده؛ دا د اړیکو، دودونو، ارزښتونو او تجربو یوه ژوره نړۍ ده. موږ هره ورځ د کورنۍ، ښوونځي، دوستانو او ټولنې په منځ کې ژوند کوو، خو ډېر کله نه پوهیږو چې ولې خلک داسې چلند کوي او ولې ټولنه په ځانګړي ډول سازمان لري.

د ټولنپوهنې علم موږ ته د فرصت راکوي چې د انساني ژوند دا پیچلې نړۍ په ساده ډول درک کړو. دا کتاب تاسو ته ښيي چې څنګه زموږ ارزښتونه، دودونه، رولونه او ټولنیزې ډلې زموږ د شخصیت او ټولنیز ژوند په جوړښت اغېزه کوي.

همدارنګه، تاسو به زده کړئ چې څنګه د ټولنیزو ستونزو، نابرابریو او بدلونونو عوامل وپېژنئ، او د حل لارې چارې په عملي ډول وکاروئ. د اسلامي ارزښتونو او عدالت پر بنسټ، دا کتاب لوستونکو ته لارښود وړاندې کوي چې څنګه په علم، فکر او عمل سره د یوې سالمې، عادلانه او همکارې ټولنې برخه شي.

ددې کتاب هر فصل، هره بېلګه او هر موضوع تاسو ته د پوهې او عملي تجربې دروازه پرانیزي، خو د خپلې ټولنې او د ځان د ښه والي لپاره ګټور ګامونه پورته کړئ.

لړلیک

مخ	عنوان
۱.....	لومړۍ څپرکۍ.....
۱.....	سریزه.....
۲.....	عمومي موخې.....
۲.....	پوهنیزې موخې.....
۳.....	دوهم څپرکۍ.....
۳.....	د ټولنپوهنې پیژندنه.....
۳.....	د ټولنپوهنې لغوي تعریف.....
۳.....	د ټولنپوهنې اصطلاحي تعریف.....
۳.....	د ټولنپوهنې موضوع.....
۴.....	د ټولنپوهنې ارزښت.....
۴.....	د ټولنپوهنې اړتیا.....
۴.....	د ټولنپوهنې توپیر د نورو علومو سره.....
۴.....	د ټولنپوهنې اسلامي او عصري مفاهیم.....
۵.....	د ټولنپوهنې تاریخچه.....
۵.....	نور اساسي موضوعات په ټولنپوهنه کې.....
۵.....	کلتور.....
۵.....	ټولنیز بدلون.....
۵.....	ټولنیز نظام.....
۵.....	ټولنیزې ډلې.....
۵.....	ټولنیزې ستونزې.....
۶.....	د ټولنپوهنې څانگې.....
۶.....	ډیجیټل ټولنپوهنه (Digital Sociology).....
۶.....	چاپیریالي ټولنپوهنه (Environmental Sociology).....
۶.....	طبي ټولنپوهنه (Medical Sociology).....

٦.....	جنڊر او کورنۍ ټولنپوهنه (Gender and Family Sociology)
٧.....	تعلیمي ټولنپوهنه (Sociology of Education)
٧.....	اقتصادي ټولنپوهنه (Economic Sociology)
٧.....	سیاسي ټولنپوهنه (Political Sociology)
٧.....	ښاري ټولنپوهنه (Urban Sociology)
٧.....	کډوالۍ ټولنپوهنه (Migration Sociology)
٧.....	کلتوري ټولنپوهنه (Cultural Sociology)
٧.....	اسلام له نظره د ټولنپوهنې تعریف
٨.....	اسلامي ټولنپوهنې موخې
٨.....	د اسلامي ټولنپوهنې څانگړتیاوې
٩.....	درېیم څپرکی
٩.....	د ټولنپوهنې تاریخچه
١٠.....	ابن خلدون (Ibn Khaldun, 1332–1406)
١٠.....	الغزالي (Al-Ghazali, 1058–1111)
١٠.....	ابوحامد فخر رازي (Fakhr al-Din al-Razi, 1149–1209)
١٠.....	ابن سینا (Ibn Sina, 980–1037)
١٠.....	ابن طفیل (Ibn Tufail, 1105–1185)
١١.....	ابن رشد (Ibn Rushd / Averroes, 1126–1198)
١١.....	الرازي (Al-Razi, 865–925)
١١.....	د ټولنپوهنې نړیوال پوهان
١١.....	اوگوست کومت (Auguste Comte, 1798–1857)
١١.....	کارل مارکس (Karl Marx, 1818–1883)
١١.....	ایمیل دورکیم (Émile Durkheim, 1858–1917)
١٢.....	ماکس ویبر (Max Weber, 1864–1920)
١٢.....	جورج هربرت میل (George Herbert Mead, 1863–1931)
١٢.....	تالکوت پارسنز (Talcott Parsons, 1902–1979)

- هربرت سپنسر (Herbert Spencer, 1820–1903) ۱۲
- چارلس هورتن کولی (Charles Horton Cooley, 1864–1929) ۱۲
- ۹ ربرت ميرټن (Robert K. Merton, 1910–2003) ۱۳
- هانا آرنټ (Hannah Arendt, 1906–1975) ۱۳
- خلورم خپرکی ۱۴
- د ټولنپوهنې د علم د مطالعې مهم موضوعات ۱۴
۱. ټولنه (Society) ۱۴
۲. کلتور (Culture) ۱۴
۳. ټولنيزې ډلې (Social Groups) ۱۴
۴. ټولنيزې اړيکې (Social Relations) ۱۴
۵. ټولنيز جوړښت (Social Structure) ۱۴
۶. ټولنيز بدلون (Social Change) ۱۴
۷. ټولنيز نظم (Social Order) ۱۵
۸. ټولنيزې ستونزې (Social Problems) ۱۵
۹. ټولنيز مقام او رول (Status and Role) ۱۵
۱۰. ټولنيز کنټرول (Social Control) ۱۵
۱۱. ټولنيز عدالت (Social Justice) ۱۵
۱۲. کورنۍ (Family) ۱۵
۱۳. ټولنيز بدلون او پرمختګ (Social Development) ۱۵
۱۴. ټولنيز نابرابري (Social Inequality) ۱۶
۱۵. ټولنيز بدعت او دود (Tradition and Innovation) ۱۶
۱۶. ټولنيزې مؤسسې (Social Institutions) ۱۶
۱۷. ټولنيزې ارزښتونه (Social Values) ۱۶
۱۸. ټولنيز همکاري (Social Cooperation) ۱۶
۱۹. ټولنيز هويت (Social Identity) ۱۶
۲۰. ټولنيز بدرفتاري (Social Deviance) ۱۶

١٧.....	٢١. ټکنالوژي او ټولنه (Technology and Society)
١٧.....	٢٢. نړیوالتوب (Globalization)
١٧.....	٢٣. جنډر او ټولنه (Gender and Society)
١٧.....	٢٤. کډوالي او مهاجرت (Migration and Refugees)
١٧.....	٢٥. چاپیریالي بدلونونه (Environmental Change)
١٨.....	٢٦. سوشیال میډیا او ټولنیز بدلون (Social Media and Change)
١٨.....	٢٧. نابرابري او ټولنیز عدالت (Inequality and Social Justice)
١٨.....	٢٨. تعلیم او ټولنیز پرمختګ (Education and Social Development)
١٨.....	٢٩. روغتیا او ټولنه (Health and Society)
١٨.....	٣٠. جرم او انحراف (Crime and Deviance)
١٩.....	پنځم څپرکي
١٩.....	پایله
٢٠.....	سپارښتي
٢١.....	ماخذونه

لومړۍ څپرکۍ

سریزه

ټولنه د انسان د ژوند طبيعي چاپېريال دی، او انسان د ټولنې له غېږې پرته نه شي پاتې کېدای. د همدې حقيقت پر بنسټ، د ټولنپوهنې علم د انسان او ټولنې ترمنځ د متقابل اړيکو د درک او تحليل لپاره رامنځته شوی دی. ټولنپوهنه نه يوازې دا څرگندوي چې انسان څنگه د ټولنې غړی گرځي، بلکې دا هم روښانه کوي چې ټولنه څنگه د هر انسان د فکر، چلند او ژوند پر مسير اغېز کوي.

په معاصره نړۍ کې، ټولنپوهنه د هر پوهېدلي ملت يو مهم علمي بنسټ بلل کېږي، ځکه دا د ټولنيزو ستونزو د پېژندنې او د انساني همغږۍ د رامنځته کولو وسيله ده. دا علم موږ ته ښيي چې د کلتور، اقتصاد، تعليم، سياست، او اخلاقو ترمنځ اړيکې څنگه د ټولنې پر ثبات او پرمختګ اغېزه کوي. د ټولنپوهنې په رڼا کې موږ درک کوو چې عدالت، همکاري، او د بشري کرامت درناوی د يوې سالمې ټولنې د جوړېدو اساسي ستنې دي.

د دې کتاب موخه دا ده چې لوستونکي د ټولنپوهنې له بنسټيزو مفاهيمو سره آشنا کړي او هغوی ته د ټولنيزو پديدو د درک، تحليل او اصلاح عملي لاره وښيي. په دې کتاب کې به لوستونکي د ټولنپوهنې تعريف، موضوع، ارزښت، تاريخ، او له نورو علومو سره يې توپير، د ټولنيزو جوړښتونو او بدلونونو څرنگوالی، د اسلامي ټولنپوهنې اصول، او د معاصرې ټولنې د مهمو ننگونو په اړه معلومات تر لاسه کړي.

هيله ده دا اثر د ښوونکو، محصلانو، او ټولو هغو لوستونکو لپاره ګټور تمام شي چې غواړي د انساني ژوند او ټولنيز نظام ترمنځ د اړيکو بنسټونه وپېژني او د علم، عدل او همکارۍ په رڼا کې د يوې روښانه ټولنې د جوړېدو لپاره هڅه وکړي.

عمومي موخې

د الله تعالیٰ رضا حاصلول، د اسلامي شریعت په رڼا کې د عصري علومو څخه ګټه اخیستل، لوستونکي ته د علمي توکو رسول او په افغانستان کې د عصري علومو پرمختګ.

پوهنیزې موخې

۱. لوستوونکي وکولای شي د ټولنپوهنې لغوي او اصطلاحي تعریف تشریح کړي.
۲. لوستوونکي وپېژني چې ټولنه څه ده او د انسان په ژوند کې یې ارزښت څه دی.
۳. لوستوونکي د کلتور، دود او رواج تر منځ توپیر وښيي.
۴. لوستوونکي وکولای شي د ټولنیزو ډلو ډولونه او ځانګړتیاوې بیان کړي.
۵. لوستوونکي وپوهېږي چې ټولنیز جوړښت څنګه د نظم سبب ګرځي.
۶. لوستوونکي د ټولنیز بدلون مفهوم او لاملونه وپېژني.
۷. لوستوونکي د ټولنیز نظم د ساتلو لارې چارې بیان کړي.
۸. لوستوونکي د ټولنیزو ستونزو ډولونه او د حل لارې وڅېړي.
۹. لوستوونکي د ټولنیز مقام او رول تر منځ توپیر تشریح کړي.
۱۰. لوستوونکي وپوهېږي چې ټولنیز کنټرول د قانون او اخلاقو له لارې څنګه پیاوړی کېږي.
۱۱. لوستوونکي د ټولنیز عدالت مانا او د هغې عملي بېلګې وړاندې کړي.
۱۲. لوستوونکي وکولای شي د کورنۍ دنده، ارزښت او جوړښت تشریح کړي.
۱۳. لوستوونکي د ټولنیز پرمختګ او پرمختیا تر منځ اړیکه وڅېړي.
۱۴. لوستوونکي د ټولنیزې نابرابرۍ لاملونه او پایلې تشریح کړي.
۱۵. لوستوونکي وپوهېږي چې ټولنیزې مؤسسې (لکه ښوونځی، مسجد) څه رول لري.
۱۶. لوستوونکي د چاپېریال ساتنې ټولنیز مسئولیت درک کړي.
۱۷. لوستوونکي د ټکنالوژۍ او ټولنې د اړیکو پر اغېزو بحث وکړي.
۱۸. لوستوونکي وپوهېږي چې جندر او ټولنیز عدالت څنګه تړلي مفاهیم دي.
۱۹. لوستوونکي د اسلامي ټولنپوهنې ارزښتونه او د مدني ژوند اصول وپېژني.
۲۰. لوستوونکي د سالمې، همکارې او عادلانه ټولنې د جوړېدو لارې وړاندې کړي.

دوهم څپرکی

د ټولنپوهنې پېژندنه

د ټولنپوهنې لغوي تعريف

د ټولنپوهنې Sociology کلمه له دوو لاتيني او يوناني ريښو څخه جوړه ده:

(Socius) لاتيني معنا يې ده: ملگری، گډ ژوند، يا ټولنه.

(Logos) يوناني معنا يې ده: علم، پوهه يا مطالعې اصول.

نو له لغوي پلوه Sociology د ټولنې يا گډ ژوند د علم او پوهې معنا لري.

Sociology هغه علم دی چې د انسان د ټولنيز ژوند، اړيکو، چلندونو، ارزښتونو، کلتور، او ټولنيزو جوړښتونو علمي او منظم مطالعه کوي. دا علم هڅه کوي معلومه کړي چې انسانان څنگه يو له بل سره تعامل کوي، ټولنه څنگه جوړيږي، او د بدلون، پرمختگ يا ستونزو سببونه څه دي. لکه د يو کلي د خلکو ترمنځ د همکارۍ، دودونو، او گډو کړنو مطالعه د ټولنپوهنې يو عملي مثال دی.

بېلگه: لکه د کلي د خلکو گډ ژوند او عادتونه مطالعه کول.

د ټولنپوهنې اصطلاحي تعريف

ټولنپوهنه هغه علم دی چې د انسان د ټولنيز ژوند، اړيکو او چلندونو علمي څېړنه کوي. دا علم د انسانانو تر منځ د تعامل، کلتور او ټولنيزو جوړښتونو د مطالعې وسيله ده.

بېلگه: د کورنۍ جوړښت او د هغې د غړو تر منځ اړيکې څېړل.

د ټولنپوهنې موضوع

د ټولنپوهنې اصلي موضوع انسان او د هغه ټولنيز ژوند دی. دا علم د ټولنو جوړښت، ارزښتونه، فرهنگ او ټولنيزې ډلې څېړي.

بېلگه: د ښوونځي د زده کوونکو د چلند څېړنه د ټولنپوهنې يوه موضوع ده.

د ټولنپوهنې ارزښت

ټولنپوهنه موږ ته دا رازده کوي چې څنگه په ټولنه کې په سمه توګه ژوند وکړو. دا د ټولنیزو ستونزو د حل لارې رابښي او د ګډ ژوند اصول څرګندوي.

بېلګه: د بې وزلۍ یا جرم د علتونو پېژندنه د ټولنپوهنې ارزښت ښيي.

د ټولنپوهنې اړتیا

ټولنپوهنه د سالمې ټولنې د جوړېدو لپاره اړینه ده. دا د خلکو تر منځ تفاهم، همکاري او ټولنیز نظم رامنځته کوي. بېلګه: د مدني آدابو زده کړه د ټولنپوهنې له اړتیاوو څخه ده.

د ټولنپوهنې توپیر د نورو علومو سره

ټولنپوهنه له نورو علومو لکه اقتصاد، روان پوهنه او سیاست پوهنه سره تړاو لري خو تمرکز یې په ټولنیزو اړیکو دی. اقتصاد د شتمنۍ، روان پوهنه د فرد ذهن او ټولنپوهنه د ټولنې چلند څېړي. بېلګه: د بیکارۍ د ټولنیزو علتونو مطالعه د ټولنپوهنې برخه ده، نه د اقتصاد.

د ټولنپوهنې اسلامي او عصري مفاهیم

ټولنپوهنه د انساني ټولنې د جوړښت، ارزښتونو، رولونو، تعاملاتو او بدلونونو د پوهېدو علم دی. په اسلامي ټولنپوهنه کې ټینګار پر دې دی چې ټولنه د دیني او اخلاقي اصولو پر بنسټ جوړه شي، فرد د ټولنې د اصلاح او پرمختګ لپاره مسؤل دی، او ارزښتونه لکه عدالت، صداقت، تعاون او احسان باید په ټولنیز ژوند کې عملي شي. ابن خلدون د ټولنې د پرمختګ او زوال دورې تشریح کړې او «عصبيت» یې د ټولنیز انسجام ځواک وبلله، الغزالي د اخلاقي اصولو پر بنسټ د فرد او ټولنې د تنظیم اهمیت څرګند کړ، او ابن سینا د علم، اخلاقو او ټولنیز پرمختګ تر منځ اړیکه روښانه کړه.

په عصري ټولنپوهنه کې بیا ساینسي او تجربی روشونه د ټولنې د څېړنې لپاره کارول کېږي. عصري پوهان لکه اوګوست کومت، کارل مارکس، ایمیل دورکیم او ماکس ویبر ټولنه د علم، اقتصاد، ټولنیز عمل، ادارې او طبقو پر بنسټ څېړي. دوی باور لري چې ټولنه د فردي او ټولنیزو تعاملاتو، قوانینو او سازمانونو له لارې بدلون مومي او پرمختګ کوي. عصري

ټولنپوهنه د تعلیم، کډوالي، جندر، ټکنالوژۍ او ټولنیز عدالت څېړنه هم کوي ترڅو د ټولنې ستونزې پېژني او د اصلاح لارې وړاندې کړي.

په لنډه توګه، اسلامي ټولنپوهنه د دین او اخلاقو له نظره د ټولنې جوړښت او فردي مسؤلیتونه تشریح کوي، او عصري ټولنپوهنه د ساینسي، تجربی او ټولنیزو اصولو پر بنسټ د ټولنې مطالعې او بدلون ته وده ورکوي. دواړه مفاهیم یو له بل سره تکمیلې دي، ځکه چې د اسلامي ارزښتونو او عصري علمي اصولو یو ځای کارول د ټولنې د اصلاح، سوکالۍ او ثبات لپاره اغېزمنه لار ده.

د ټولنپوهنې تاریخچه

ټولنپوهنه د ۱۹ پېړۍ په لومړیو کې د فرانسوي عالم اګسټ کنت (Auguste Comte) له خوا نومول شوې. هغه باور درلود چې ټولنه هم د طبیعي علومو په شان د علمي اصولو له لارې څېړل کېدای شي. بېلګه: د صنعتي انقلاب وروسته ټولنیزې بدلونونه د ټولنپوهنې د بنسټ سبب شول.

نور اساسي موضوعات په ټولنپوهنه کې

کلتور: د خلکو ګډ عادتونه، دودونه او باورونه. بېلګه: د واده دودونه.

ټولنیز بدلون: د ټولنې د ارزښتونو او جوړښت بدلون. بېلګه: د ټکنالوژۍ د کارولو زیاتوالی.

ټولنیز نظام: د ټولنې اداره او تنظیم. بېلګه: د کورنۍ او ښوونځي رول.

ټولنیزې ډلې: هغه خلک چې ګډ هدف لري. بېلګه: د زده کوونکو ټولنه.

ټولنیزې ستونزې: هغه ناخوالې چې د ټولنې نظم ګډوډوي. بېلګه: بې وزلي او بیکاری.

د ټولنپوهنې څانګې

هو، لاندې هغه نوي او اساسي موضوعات دي چې اوس مهال په نړيواله کچه د ټولنپوهنې (Sociology) په څانګو کې تدریسي ډول هر یو په درې جملو کې تشریح شوی او یوه بېلګه ورسره ورکړل شوې ده

ډیجیټل ټولنپوهنه (Digital Sociology)

دا څانګه د انټرنېټ، ټولنیزو شبکو او ټکنالوژۍ د اغېزو مطالعه کوي. څېړنې چې مجازي نړۍ څنګه د خلکو اړیکې او چلند بدلوي. بېلګه: د فېسبوک او ټیک ټاک د کارونې د ټولنیزو پایلو څېړنه.

چاپېريالي ټولنپوهنه (Environmental Sociology)

دا څانګه د انسان او چاپېريال تر منځ اړیکې څېړي. مطالعه کوي چې ټولنیز نظامونه څنګه د اقلیم بدلون او طبیعي سرچینو اغېزمنوي. بېلګه: د اقلیمي بدلون پر وړاندې د خلکو د غبرګون څېړنه.

طبي ټولنپوهنه (Medical Sociology)

د روغتیا، ناروغۍ، او طبي سیستمونو ټولنیزې اړخونه څېړي. تمرکز کوي چې ټولنیز حالتونه د روغتیا پر کیفیت څنګه اغېز کوي. بېلګه: د بېوزلو خلکو د روغتيايي خدماتو د لاسرسۍ څېړنه.

جنډر او کورنۍ ټولنپوهنه (Gender and Family Sociology)

دا څانګه د جنسیت، کورنۍ جوړښت او د ښځو او نارینه وو د رولونو بدلونونه څېړي. تحلیل کوي چې ټولنیز دودونه د جنسیت پر بنسټ د فرصتونو توپیر څنګه رامنځته کوي. بېلګه: د ښځو د کار بازار ته د داخلېدو اغېزې څېړل.

تعليمي ټولنپوهنه (Sociology of Education)

د ښوونې او روزنې ټولنيز رول او اغېز څېړي. دا څانگه گوري چې ښوونيز نظام د ټولنيز نابرابرۍ په دوام کې څه رول لري. بېلگه: د ښار او کلي ښوونځيو د زده کړې د کيفيت پرتله کول.

اقتصادي ټولنپوهنه (Economic Sociology)

اقتصادي فعاليتونه د ټولنيزو ارزښتونو او اړيکو له نظره څېړي. دا علم گوري چې کلتور او باورونه د اقتصاد پر نظام اغېزه لري. بېلگه: د اسلامي بانکدارۍ د ټولنيز باورونو اغېز څېړل.

سياسي ټولنپوهنه (Political Sociology)

د واک، قدرت، او سياست ټولنيز اړخونه څېړي. دا څانگه د حکومتونو، انتخاباتو او سياسي چلندونو ټولنيزه بڼه شننه کوي. بېلگه: د ځوانانو د انتخاباتي گلوون د کچې څېړنه.

ښاري ټولنپوهنه (Urban Sociology)

د ښارونو د جوړښت، کډوالو او ښاري ژوند ټولنيز اغېزونه څېړي. تحليل کوي چې ښاري چاپېريال د خلکو چلند څنگه بدلوي. بېلگه: د کابل ښار د ترافيکي ستونزو ټولنيز تحليل.

کډوالۍ ټولنپوهنه (Migration Sociology)

د مهاجرت ټولنيز لاملونه او پايلې څېړي. دا څانگه د کډوالو د تطابق، کار او هويت بدلون مطالعه کوي. بېلگه: د افغان کډوالو د ټولنيز انضمام څېړنه په اروپا کې.

کلتوري ټولنپوهنه (Cultural Sociology)

د کلتور، دودونو، باورونو او هنري ارزښتونو څېړنه کوي. دا څانگه گوري چې کلتور څنگه د انسان چلند او ټولنيز ژوند جوړوي. بېلگه: د لباس يا موسيقۍ د بدلون ټولنيز اغېز څېړل.

اسلام له نظره د ټولنپوهنې تعريف

په اسلام کې ټولنپوهنه د هغه علم په توگه تعريفېږي چې د انسان د ټولنيز ژوند د نظم، عدالت، همکارۍ او اخوت اصول روښانوي. اسلام د فرد او ټولنې تر منځ توازن ساتي او د ټولنيزې

مسئولیت احساس پیاوړی کوي. اسلامي ټولنپوهنه د قرآن او سنت پر بنسټ د انساني اړیکو د اصلاح لارښوونه کوي. بېلگه: د زکات نظام په اسلام کې د ټولنیزې برابرې او یووالي عملي بېلگه ده.

اسلامي ټولنپوهنې موخې

اسلامي ټولنپوهنه غواړي د داسې ټولنې بنسټ کېږدي چې د ایمان، عدالت او اخوت پر اصولو ولاړه وي. دا د ظلم، بې عدالتۍ، بې وزلۍ او ټولنیز تبعیض پر وړاندې د انسان مسئولیت څرګندوي. اسلامي ټولنپوهنه د انسان د ټولنیز ژوند د خیر، تعاون او اخلاقو د ودې وسیله ده. بېلگه: د "تعاونوا علی البر والتقوی" (یو له بل سره د نېکۍ په کارونو کې مرسته وکړئ) آیت د اسلامي ټولنپوهنې موخه څرګندوي.

د اسلامي ټولنپوهنې ځانګړتیاوې

اسلامي ټولنپوهنه د الهي قانون، ایمان او اخلاقو پر بنسټ ولاړه ده. په دې ټولنپوهنه کې د انسان کرامت، د حقونو رعایت او د ټولنیز نظم ساتنه مهم ارزښتونه دي. دا علم انسان ته د ټولنیز عدالت او متقابل مسئولیت عملي لاره وربښي. بېلگه: د نبی ﷺ مدني ټولنه (مدینه منوره) د اسلامي ټولنپوهنې ژوندی مثال دی.

اسلامي ټولنپوهنه د معاصرې ټولنپوهنې په پرتله څه توپیر لري؟

د غربي ټولنپوهنې بنسټ د انسان پر تجربه او عقل ولاړ دی، خو اسلامي ټولنپوهنه د الهي وحې پر بنسټ ولاړه ده. اسلام د ټولنې د اخلاقي جوړښت ساتلو ته ډېر ارزښت ورکوي، نه یوازې د چلندونو تحلیل ته. په اسلامي ټولنه کې د علم، عدالت او اخوت یو ځای کول د انساني ژوند بشپړ نظام جوړوي. بېلگه: د اسلامي شریعت ټولنیز احکام لکه میراث، زکات او نکاح د ټولنپوهنې منظم چوکاټ جوړوي.

دربیم څپرکی

د ټولنپوهنې تاریخچه

ټولنپوهنه د انساني ټولنې د جوړښت، ارزښتونو، رولونو او بدلونونو د پوهېدو علم دی، چې د انساني تعاملاتو د ساینسي مطالعې له لارې رامنځته شوی دی. د دې علم ابتدا د اوگوست کومت (۱۷۹۸-۱۸۵۷) له خوا د ۱۹مې پېړۍ په لومړیو کې وشوه، چې هغه یې د "مثبتو علومو" پر بنسټ د ټولنې د څېړنې بنسټ ایښود. کومت باور درلود چې ټولنه باید د علم، تجربه او څېړنې له مخې مطالعه شي، خو ټولنیز نظم او پرمختګ ترلاسه شي.

وروسته، د کارل مارکس، ایمیل دورکیم او ماکس ویبر په څېر پوهانو په ټولنه کې د طبقو، ټولنیز عمل، انسجام او مذهب پر اغېزو ژورې څېړنې وکړې. مارکس د اقتصاد او طبقو ترمنځ د تضاد له لارې د ټولنیزو بدلونونو نظریه وړاندې کړه، دورکیم د ټولنیز انسجام او قوانینو علمي مطالعه وکړه، او ویبر د ټولنیز عمل، ارزښتونو او ادارې مفاهیم روښانه کړل. دا پوهان د ټولنپوهنې د علمي بنسټونو جوړولو او د ساینسي مطالعې د اصولو پیاوړتیا لپاره مهم رول درلود.

په اسلامي نړۍ کې، د ټولنپوهنې لومړني مفاهیم د ابن خلدون، الغزالي، ابن سینا او نورو له خوا وړاندې شوي وو. ابن خلدون د ټولنې د پرمختګ او زوال دورې تشریح کړې او «عصبیت» یې د ټولنیز انسجام ځواک وبلله، الغزالي د اخلاقي اصولو پر بنسټ د فرد او ټولنې د تنظیم اهمیت څرګند کړ، او ابن سینا د علم، اخلاقو او ټولنیز پرمختګ ترمنځ اړیکه تشریح کړه. په مدرن دور کې، د ټولنپوهنې ځانګړې لکه تعلیم، کډوالي، ټکنالوژي، جندر، ټولنیز عدالت او نړیوالتوب د ټولنیزو علومو مهمه برخه ګرځېدلې، چې د نړۍ په کچه د انساني ژوند د ښه والي لپاره څېړل کېږي.

ابن خلدون (Ibn Khaldun, 1332–1406)

نظريه: ټولنه د عمراني دورو (قومونه، حکومتونه، ښارونه) په بنسټ بدلون مومي او «عصبیت» د ټولنیز انسجام ځواک دی.

بېلگه: د یوې کورنۍ یا قبیلې یووالی د ټولنې د ثبات او پرمختګ سبب ګرځي، خو کله چې اتحاد کم شي، ټولنه کمزوره کېږي.

الغزالي (Al-Ghazali, 1058–1111)

نظريه: د فرد او ټولنې اخلاقي اصول د اسلامي شریعت او عدل پر بنسټ جوړېږي.

بېلگه: ښوونکی زده کوونکي ته نه یوازې علم ورکوي، بلکې اخلاقي ارزښتونه هم روزي، چې د ټولنې اصلاح ته لار هواروي.

ابوحامد فخر رازي (Fakhr al-Din al-Razi, 1149–1209)

نظريه: د عقل، فکر او ټولنیزو قوانینو د مطالعې له لارې انسان کولای شي د ټولنیزو ستونزو حل ومومي.

بېلگه: یو حاکم د اسلامي اصولو او عقل په رڼا کې د ټولنې اقتصادي او اجتماعي ستونزې حل کوي.

ابن سینا (Ibn Sina, 980–1037)

نظريه: ټولنه د روغتیا، تعلیم او اخلاقو پر بنسټ پیاوړې کېږي، او علم د ټولنیز پرمختګ وسیله ده.

بېلگه: د روغتیايي پوهې پراختیا د ټولنې د ناروغیو د کمښت او د ژوند د کچې د ښه والي سبب ګرځي.

ابن طفیل (Ibn Tufail, 1105–1185)

نظريه: انسان د تجربې، فکر او ټولنیزو تعاملاتو له لارې زده کړه کوي او ټولنه د فردي او ټولنیز پرمختګ لپاره لار هواروي.

بېلگه: د ځوانانو زده کړه او روزنه د ټولنې په پرمختګ کې مستقیم اغېز لري.

ابن رشد (Ibn Rushd / Averroes, 1126–1198)

نظريه: عقل او دين سره يو ځای ټولنيز عدالت، سياست او اداره رامنځته کوي.
بېلگه: يو قاضي د اسلامي اصولو او منطق په رڼا کې د ټولنې د حقوقو لپاره عادلانه قضاوت کوي.

الرازي (Al-Razi, 865–925)

نظريه: ټولنه د صحي ژوند، پوهې او اخلاقي قوانينو پر بنسټ سالمه پاتې کېږي.
بېلگه: د طبي او تعليمي اصلاحاتو له لارې د ټولنې د ناروغيو کموالی.

د ټولنپوهنې نړيوال پوهان

اوګوست کومت (Auguste Comte, 1798–1857)

نظريه: ټولنه بايد د مثبتو او ساينسي اصولو له مخې مطالعه شي.
بېلگه: د ټولنې د بې وزلۍ ستونزه د شمېرنې، څېړنو او ساينسي حل لارو له لارې تحليل کول.

کارل مارکس (Karl Marx, 1818–1883)

نظريه: ټولنيز جوړښت د اقتصاد او طبقو پر بنسټ دی، او بدلون د طبقو تضاد له لارې رامنځته کېږي.
بېلگه: په يوه کارخانه کې مزدوران سخت کار کوي خو ګټه د مالکانو ډېره ده؛ دا د طبقو تضاد مثال دی.

ایمیل دورکیم (Émile Durkheim, 1858–1917)

نظريه: ټولنيز انسجام د ګډو ارزښتونو، قوانينو او دودونو له لارې ساتل کېږي.
بېلگه: د ښوونځي ټولګۍ چې زده کوونکي د ګډو قوانينو سره منظم چلند کوي.

ماکس ویبر (Max Weber, 1864–1920)

نظریه: د ټولنیز عمل معنا د خلکو د هدف، فکر او ارزښتونو له مخې پېژندل کېږي. بېلگه: یو کارکوونکی د معاش د زیاتوالي پر ځای د خپلو اخلاقي اصولو له مخې صادقانه کار کوي.

جورج هربرت میډ (George Herbert Mead, 1863–1931)

نظریه: ټولنیز ځان د ټولنیزو تعاملاتو له لارې جوړېږي. بېلگه: ماشوم د کورنۍ او ښوونځي له خلکو سره د تعامل له لارې خپل ټولنیز هویت زده کوي.

ټالکوت پارسنز (Talcott Parsons, 1902–1979)

نظریه: ټولنه د مختلفو نظامونو څخه جوړه ده چې باید په همغږۍ کې کار وکړي. بېلگه: کورنۍ، ښوونځی او حکومت د ټولنې په نظم کې په ګډه دنده ترسره کوي.

هربرت سپنسر (Herbert Spencer, 1820–1903)

نظریه: ټولنه د ژوندیو موجوداتو په څېر ارګانیزم دی چې پرمختګ کوي او ستونزې یې د طبیعي انتخاب له لارې حل کېږي. بېلگه: د ټولنې پرمختګ د تعلیم، اقتصاد او روغتیا د ښه والي له لارې عملي کېږي.

چارلس هورتن کولی (Charles Horton Cooley, 1864–1929)

نظریه: "آئینې ځان" د ټولنیز تعامل له لارې جوړېږي او فرد خپل ځان د نورو د نظر پر بنسټ پېژني. بېلگه: زده‌کوونکی خپل چلند د ټولګي د ملګرو د نظر مطابق سموي ترڅو مثبت ارزونه ترلاسه کړي.

۹ روبرت ميرټن (Robert K. Merton, 1910–2003)

نظريه: ټولنه د نقشونو، انحرافونو او د ټولنيزو توقعاتو له مخې جوړښت لري.
بېلگه: ځوانان چې د درسونو د فشار له امله دروغ وايي، د ټولنيزو توقعاتو د تضاد ښکارندويي کوي.

هانا آرنټ (Hannah Arendt, 1906–1975)

نظريه: قدرت، سياست او ټولنيز عمل د انسان د آزادي او مسؤليت سره تړاو لري.
بېلگه: مدني فعالان د ټولنيزو ستونزو د حل لپاره د پروژو له لارې سياسي او ټولنيز اغېز رامنځته کوي.

څلورم څپرکی

د ټولنپوهنې د علم د مطالعې مهم موضوعات

۱. ټولنه (Society)

ټولنه د انسانانو یو منظم گروپ دی چې د گډو ارزښتونو، دودونو او قوانینو لاندې ژوند کوي. په ټولنه کې خلک یو له بله متاثره کېږي او یو بل ته اړ دي. بېلگه: د افغانستان کلیواله ټولنه چې خلک یو بل سره مرسته کوي.

۲. کلتور (Culture)

کلتور د ټولنې گډ دودونه، باورونه، ژبه، هنر او ارزښتونه دي. دا د انسان چلند او فکر بڼه ټاکي. بېلگه: د واده دودونه او د مېلمستیا عادتونه د کلتور برخه ده.

۳. ټولنیزې ډلې (Social Groups)

ټولنیزه ډله هغه خلک دي چې گډ هدف یا علاقه لري. ډلې د فرد د هویت او ملاتړ سرچینه ګرځي. بېلگه: د ښوونځي زده کوونکي یوه ټولنیزه ډله جوړوي.

۴. ټولنیزې اړیکې (Social Relations)

دا د انسانانو تر منځ د تعامل او اړیکو طریقه ده. اړیکې د کورنۍ، دوستانو او ټولنې له لارې رامنځته کېږي. بېلگه: د ښوونکي او زده کوونکي تر منځ تعلیمي اړیکه.

۵. ټولنیز جوړښت (Social Structure)

ټولنیز جوړښت د ټولنې هغه چوکاټ دی چې رولونه، مقامونه او ادارې تنظیموي. دا د نظم او ثبات لپاره اړین دی. بېلگه: د کورنۍ، ښوونځي او حکومت تر منځ جوړښت.

۶. ټولنیز بدلون (Social Change)

ټولنیز بدلون د ټولنې د ارزښتونو، دودونو او ادارو بدلون ته وايي. دا د ټکنالوژۍ، تعلیم او اقتصاد له امله رامنځته کېږي. بېلگه: د موبایل ټکنالوژۍ کارونه د خلکو ژوند بدل کړی دی.

۷. ټولنیز نظم (Social Order)

ټولنیز نظم د قوانینو، ارزښتونو او دندو د مراعت له لارې ټینګ ساتل کېږي. که نظم نه وي، ګډوډي رامنځته کېږي. بېلګه: د ترافیکي قوانینو پيروي د ټولنیز نظم نښه ده.

۸. ټولنیزې ستونزې (Social Problems)

دا هغه منفي پدیدې دي چې د ټولنې نظم ګډوډوي. بې وزلي، جرم، اعتیاد او بیکاري یې مهم مثالونه دي. بېلګه: د ځوانانو بیکاري د ټولنې یوه لویه ستونزه ده.

۹. ټولنیز مقام او رول (Status and Role)

مقام د فرد ټولنیز ځای او رول د هغه مسؤلیت ته وايي. هر څوک په ټولنه کې ځانګړی مقام او رول لري. بېلګه: د ښوونکي مقام لوړه کچه لري او د زده کړې ورکول یې رول دی.

۱۰. ټولنیز کنټرول (Social Control)

ټولنه د اصولو او قوانینو له لارې د خلکو چلند کنټرولوي. دا د نظم ساتلو لپاره ضروري دی. بېلګه: د اسلامي شریعت او قانون مراعت د ټولنیز کنټرول یوه بڼه ده.

۱۱. ټولنیز عدالت (Social Justice)

ټولنیز عدالت د ټولو خلکو د مساوي حقونو او فرصتونو تضمین کوي. اسلام او بشري قوانین دواړه د عدالت امر کوي. بېلګه: د کار په ځای کې د ښځو او نارینه وو برابر معاش.

۱۲. کورنۍ (Family)

کورنۍ د ټولنې بنسټیزه واحده ده. دا د ماشوم د روزنې، اخلاقو او مینې مرکز دی. بېلګه: د مور او پلار د همکارۍ له لارې د ماشوم روزنه.

۱۳. ټولنیز بدلون او پرمختګ (Social Development)

ټولنیز پرمختګ د تعلیم، اقتصاد او روغتیا له لارې د ژوند د معیار ښه کېدل دي. دا د پرمختللو ټولنو نښه ده. بېلګه: د ښځو د تعلیم زیاتوالی د ټولنې پرمختګ ښيي.

۱۴. ټولنيز نابرابري (Social Inequality)

نابرابري د شتمنۍ، مقام يا فرصتونو د توپير له امله رامنځته کېږي. دا د ټولنيزو ستونزو سرچينه ده. بېلگه: د ښار او کلي د ښوونځيو د کيفيت توپير.

۱۵. ټولنيز بدعت او دود (Tradition and Innovation)

ټولنه د پخوانيو دودونو او نويو بدعتونو تر منځ توازن ساتي. بدعت د پرمختگ او پرمختللي فکر ښه ده. بېلگه: د دوديز نکاح پر ځای د قانوني ثبت شوي نکاح دود.

۱۶. ټولنيزې مؤسسې (Social Institutions)

دا د ټولنې هغه بنسټونه دي چې ځانگړې دندې ترسره کوي لکه کورنۍ، ښوونځی او مسجد. هره مؤسسه د ټولنې د نظم برخه ده. بېلگه: ښوونځی د تعليم او تربیې مؤسسه ده.

۱۷. ټولنيزې ارزښتونه (Social Values)

ارزښتونه هغه اصول دي چې د ښه او بد تر منځ توپير ښيي. دا د خلکو چلند او قضاوت ټاکي. بېلگه: رښتينولي او امانت داري د ټولنيز ارزښت مثالونه دي.

۱۸. ټولنيز همکاري (Social Cooperation)

د گډو موخو لپاره د خلکو يووالي او مرسته همکاري بلل کېږي. دا د ټولنيز ثبات او يووالي ښه ده. بېلگه: د کلي خلک د مسجد د جوړېدو لپاره مرسته کوي.

۱۹. ټولنيز هويت (Social Identity)

هويت هغه ځانگړتيا ده چې يو شخص د خپلې ډلې غړی گڼي. هويت د کلتور، ژبې او مذهب له لارې جوړېږي. بېلگه: د يو مسلمان افغان هويت د دين او کلتور پر بنسټ ولاړ دی.

۲۰. ټولنيز بدرفتاری (Social Deviance)

بدرفتاري هغه کړنې دي چې د ټولنې له ارزښتونو سرغړونه کوي. دا د قانوني او اخلاقي اصولو خلاف عمل دی. بېلگه: دروغ ويل، رشوت اخيستل يا غلا کول.

۲۱. ټکنالوژي او ټولنه (Technology and Society)

ټکنالوژي د انساني ژوند ټول اړخونه بدل کړي دي، له تعلیم تر اقتصاد پورې. ټولنپوهنه څېړي چې ټکنالوژي د خلکو اړیکو او ارزښتونو باندې څه اغېز لري. بېلگه: د انټرنېټ د کار له امله د مخامخ خبرو کمېدل.

۲۲. نړیوالتوب (Globalization)

نړیوالتوب د نړۍ د هېوادونو، کلتورونو او اقتصادونو نږدېوالی دی. دا د اړیکو، سوداګرۍ او کلتوري تبادلي نوي بڼې رامنځته کوي. بېلگه: د غربي جامو دود د افغان ځوانانو په منځ کې د نړیوالتوب اغېز دی.

۲۳. جنډر او ټولنه (Gender and Society)

دا موضوع د ښځو، نارینه وو او نورو جنډرونو تر منځ د ټولنیزو رولونو او حقونو څېړنه کوي. په عصري ټولنو کې د جنسیت پر بنسټ نابرابري یوه مهمه ټولنیزه ستونزه ده. بېلگه: د ښځو د تعلیم او کار د حق ملاتړ د جنډر عدالت نښه ده.

۲۴. کډوالي او مهاجرت (Migration and Refugees)

کډوالي د اقتصادي، سیاسي یا اقلیمي لاملونو له امله د خلکو انتقال دی. ټولنپوهنه د کډوالو د تطابق، کار او هویت ستونزې څېړي. بېلگه: د افغان کډوالو د ژوند او کار حالت په پاکستان کې.

۲۵. چاپېریالي بدلونونه (Environmental Change)

اقلیمي بدلونونه د ټولنو پر ژوند، اقتصاد او روغتیا ژور اغېز لري. ټولنپوهنه څېړي چې انسانان د چاپېریال د ساتنې په برخه کې څنګه چلند کوي. بېلگه: د پلاستيکو کارونې کمول د چاپېریال د ساتنې ټولنیز عمل دی.

۲۶. سوشال مېډيا او ټولنيز بدلون (Social Media and Change)

ټولنيزې رسنۍ د خلکو فکر، چلند او سياسي نظرونه بدلوي. دا د عامه نظر جوړولو او معلوماتو د خپرېدو ستره سرچينه ده. بېلگه: د ټويټر او فېسبوک له لارې د ټولنيزو خوځښتونو خپرېدل.

۲۷. نابرابري او ټولنيز عدالت (Inequality and Social Justice)

دا څانگه څېړي چې څنگه شتمني، تعليم او فرصتونه په نابرابر ډول وېشل شوي دي. ټولنيز عدالت د دې نابرابرۍ د له منځه وړلو هڅه کوي. بېلگه: د ښځو د معاش د برابرې غوښتنې ټولنيز خوځښتونه.

۲۸. تعليم او ټولنيز پرمختگ (Education and Social Development)

تعليم د ټولنيز بدلون او پرمختگ بنسټ گڼل کېږي. ټولنپوهنه څېړي چې ښوونه څنگه د ټولنيز موقعيت او ارزښت په ټاکلو اغېز لري. بېلگه: د لوړې زده کړې زياتوالی د بې وزلۍ د کمېدو لامل کېږي.

۲۹. روغتيا او ټولنه (Health and Society)

روغتيا يوازې طبي نه، بلکې ټولنيز مفهوم هم لري. ټولنپوهنه گوري چې ټولنيز حالتونه د خلکو پر روغتيا څه اغېز لري. بېلگه: بېوزلي خلک له رواني فشار او تغذيي کمښت سره ډېر مخامخ وي.

۳۰. جرم او انحراف (Crime and Deviance)

دا څانگه د هغو کړنو مطالعه کوي چې د ټولنې له قانون او اخلاقو سرغړونه کوي. ټولنپوهنه د جرم لاملونه، د ټولنې غبرگون او د بيا اصلاح لارې څېړي. بېلگه: د ځوانانو د مخدره موادو کارونه د ټولنيز انحراف بېلگه ده.

پنځم څپرکي

پايله

ټولنپوهنه د انسان د ټولنيز ژوند د مطالعې علم دی، چې د خلکو د تعامل، ارزښتونو، فرهنگ، او ټولنيزو جوړښتونو د درک لپاره يو علمي او عملي چوکاټ برابروي. دا علم موږ ته دا رابښي چې انسان يوازې نه شي ژوند کولی، بلکې د ګډ ژوند، همکارۍ او تفاهم له لارې د يوې سالمې ټولنې جوړښت ممکن دی. د ټولنپوهنې له لارې موږ پوهېږو چې ټولنه څنګه رامنځته کېږي، څنګه بدلهږي او څنګه د عدالت، اخلاقو او انساني ارزښتونو پر بنسټ وده کولی شي.

په اسلامي ټولنپوهنه کې د ټولنې بنسټ د الهي هدايت او اخلاقي اصولو پر اساس ايښودل شوی، چې فرد د ټولنې د اصلاح او پرمختګ لپاره مسؤل ګڼي. برعکس، عصري ټولنپوهنه د علمي څېړنې، تجربې او منطق له لارې د ټولنيزو پېښو او تعاملاتو د تحليل هڅه کوي. دواړه نظريې سره پوره کېږي، ځکه اسلامي ټولنپوهنه معنوي او اخلاقي بنسټونه برابروي، او عصري ټولنپوهنه د علمي او تجربې وسايلو له لارې د عملي حل لارې وړاندې کوي.

په ټوله کې، ټولنپوهنه د بشري ژوند د ښه والي، ټولنيز نظم، عدالت، پرمختګ او تفاهم د بياوړتيا لپاره يو بنسټيز علم دی. دا علم نه يوازې د ټولنې د ستونزو د درک وسيله ده، بلکې د حل لارې هم وړاندې کوي. د اسلامي او عصري ټولنپوهنې ګډ تطبيق کولای شي داسې ټولنه رامنځته کړي چې هم د معنوي ارزښتونو درناوی وکړي او هم له علمي پرمختګ څخه ګټه واخلي، خو د بشريت د سوکالۍ او ثبات لور ته ګام واخلي.

سپارښتنې

۱. ښوونځي او پوهنتونونه بايد د ټولنپوهنې زده کړه د عملي بېلگو او روزنې سره وړاندې کړي.
۲. زده کوونکي بايد د ټولنيزو ستونزو د حل لپاره د فکر او بحث مهارتونه زده کړي.
۳. ټولنه بايد د عدالت، اخلاقي ارزښتونو او مساواتو د ترويج لپاره پوهاوی زيات کړي.
۴. اسلامي ارزښتونه او د ټولنيز ژوند اصول بايد د ټولنپوهنې تدريس کې شامل شي.
۵. د کورنۍ، ښوونځي او ټولنيزو مؤسسو ترمنځ همغږۍ ته بايد وده ورکړل شي.
۶. زده کوونکي بايد د ټولنيزو بدلونونو، نابرابريو او پرمختګ عوامل وپېژني.
۷. د مدني مشارکت، رضاکارۍ او ټولنيز خدمت فرهنگ بايد په ټولنه کې پراخ شي.
۸. د ټکنالوژۍ او رسنيو پر اغېزو د پوهېدو لپاره علمي روزنه بايد ورکړل شي.
۹. د ټولنې د بېلابېلو طبقو د همکارۍ او تفاهم د زياتوالي لپاره پروگرامونه جوړ شي.
۱۰. څېړنې او علمي مطالعې بايد د ټولنيزو ستونزو د پېژندنې او د حل د لارو لپاره ملاتړ شي.

ماخذونه

- ابن خلدون، عبدالرحمن. (۱۳۸۷هـ). المقدمة. قاهره: دارالفكر العربي.
- الغزالي، ابو حامد. (۱۴۰۵هـ). احياء علوم الدين. بيروت: دارالمعرفه.
- ابن سينا، حسين بن عبدالله. (۱۳۷۹هـ). الشفاء (قسم الاخلاق). تهران: مطبعة الحكمة.
- كنت، اگسټ. (۱۳۹۵هـ ش). د ټولنپوهنې بنسټونه (ژباړن: محمد اكرم شريف). كابل: پوهنتون خپرندويه ټولنه.
- دوركيم، ايميل. (۱۳۹۸هـ ش). د ټولنيزې نظم فلسفه (ژباړن: عبدالبصير صميم). پېښور: دانش خپرندويه ټولنه.
- ماركس، كارل. (۱۳۹۴هـ ش). ټولنه، طبقه او اقتصاد (ژباړن: احمد شاه اندې). جلال آباد: زرین خپرندويه ټولنه.
- ويبر، ماكس. (۱۴۰۰هـ ش). ټولنيز عمل او اداره (ژباړن: نجيب الله فيض). كابل: آريانا خپرندويه ټولنه.
- محمدي، عبدالحق. (۱۳۹۷هـ ش). ټولنپوهنه. (Sociology) كابل: شمس الهدى خپرندويه ټولنه.
- شيرزاد، عبدالوهاب. (۱۳۹۹هـ ش). اسلامي ټولنپوهنه. كندهار: دارالعلوم الاسلاميه خپرندويه ټولنه.
- صديقي، محمد نعيم. (۱۴۰۲هـ ش). د ټولنپوهنې پيژندنه. جلال آباد: دانش خپرندويه ټولنه.
- Auguste. (1851). Cours de philosophie positive. Bachelier.
- Marx, K. (1867). Das Kapital: Kritik der politischen Ökonomie. Otto Meissner Verlag.
- Durkheim, É. (1897). Le suicide: Étude de sociologie. F. Alcan.
- Weber, M. (1922). Economy and society: An outline of interpretive sociology (G. Roth & C. Wittich, Eds.). University of California Press.
- Ibn Khaldun, A. R. (1377/2005). Muqaddimah. Dar Al-Hikmah.
- Al-Ghazali, A. H. M. (1111/2003). Ihya' Ulum al-Din. Dar Al-Kutub Al-Ilmiyya.
- Ibn Sina, A. A. A. (1037/2004). Al-Qanun fi al-Tibb. Dar Al-Kutub.
- Ibn Rushd, A. W. M. (1198/2003). Tahafut al-Tahafut. Dar Al-Kutub Al-Ilmiyya.
- Al-Razi, A. B. M. Z. (925/2005). Al-Hawi fi al-Tibb. Dar Al-Kutub.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library